

Originality. The novelty of our study is that as a result of scientific and pedagogical expertise were first identified pedagogical conditions for the formation of research competence bachelors social pedagogy.

Conclusion. Pedagogical conditions for forming of research competence bachelors social pedagogy on the results of peer review are: creating a research environment; engaging students in learning more; scientific input component in some subjects of the course; positive motivation to study.

Keywords: research capacity; Research competence; conditions; pedagogical conditions; Expert assessment; cross-cutting program; educational and research activities; scientific and pedagogical expertise.

Одержано редакцією 06.03.2017 р.
Прийнято до публікації 10.03.2017 р.

УДК 364(477)(075.8)

Конончук Антоніна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант кафедри соціальної роботи
Чернігівського національного педагогічного
університету імені Т. Г. Шевченка, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ДІАГНОСТИЧНОЇ РОБОТИ

Розкрито соціальне значення і гостру необхідність підготовки висококваліфікованих працівників соціальної сфери у вищих навчальних закладах. Наголошено на спрямованості освітнього процесу у вищих навчальних закладах на формування та розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців як інтегрованої характеристики такої підготовки.

Визначено місце та зміст діагностичної компетентності у складі професійних компетентностей майбутніх фахівців соціальної сфери. Виявлено взаємозв'язок діагностичної компетентності майбутніх фахівців з успішністю реалізації діагностичної функції працівників у процесі практичної діяльності.

Підkreślено залежність розвитку фахової діагностичної компетентності від предметної галузі і визначеного профілю освітньої програми та кваліфікації випускника. Охарактеризовано окремі змістові аспекти професійної підготовки соціальних працівників/соціальних педагогів до здійснення діагностичної роботи.

Виявлено, що механізмом реалізації діагностичної функції виступає соціальна діагностика; розкрито її сутність, мету, завдання, методи, технологію проведення. Представлено можливості професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери у вищому навчальному закладі у межах навчальних дисциплін. Доведено, що для успішної реалізації діагностичної роботи необхідна спеціальна підготовка фахівця.

Ключові слова: професійна підготовка; професійна компетентність; діагностична компетентність; діагностична функція; соціальна діагностика.

Постановка проблеми. У сьогоднішніх надзвичайно складних соціально-економічних умовах можемо констатувати виникнення нових або загострення старих соціальних проблем, які потребують кваліфікованого професійного вирішення на всіх суспільних рівнях. З огляду на це, підготовка висококваліфікованих фахівців соціальної сфери, готових працювати в нових умовах, реагувати на нові суспільні виклики, професійно надавати соціальні послуги є першочерговим завданням сучасної вищої школи. ВНЗ України повинні забезпечити якісну підготовку спеціалістів для надання допомоги окремим особам і групам осіб, які опинились у складних життєвих обставинах, шляхом підтримки, консультування, патронажу, надання соціальних послуг; актуалізації потенціалу

самодопомоги осіб, які опинились у складних життєвих умовах, цілеспрямованої превентивної діяльності у соціальній сфері; активного впливу на формування і реалізацію соціально-економічної політики на всіх рівнях з метою забезпечення соціально здорової сфери життєдіяльності людини. Це потребує впровадження у професійну підготовку майбутніх фахівців сучасних підходів, які спрямовані на оволодіння не лише системою знань з різних наукових галузей (педагогіки, психології, соціології, медицини, права, соціальної політики та ін.), але й досвідом професійного розвитку, що передбачає формування вмінь і практичних навичок, особистісно-професійних якостей, здатностей до самовизначення, саморозвитку і творчої діяльності. Інтегративним показником якості підготовки майбутнього фахівця сьогодні виступає його професійна компетентність, яка характеризує здатність спеціаліста мобілізувати у певній ситуації отримані знання та досвід.

Відповідно до отриманої професійної підготовки фахівець соціальної сфери повинен бути готовий брати участь у вирішенні комплексних завдань у системі соціального забезпечення населення, діяльності соціальних служб, охорони здоров'я, управління, системі сучасної освіти та ін. і здійснювати різні види діяльності, серед яких пріоритетними є: «адвокація та захист уразливих категорій населення, лобіювання та представлення інтересів незахищених верств населення, осіб і сімей, які перебувають у складних життєвих ситуаціях, організація та проведення громадських слухань, оцінка потреб територіальних громад та їх активізація, соціальна реклама, розвиток корпоративного волонтерства, діагностична, консультативна, корекційна, соціально-просвітницька, профілактична, соціально-реабілітаційна діяльність» [1; с.256].

Для вдалої соціальної підтримки різних категорій клієнтів соціальному працівнику необхідно мати діагностичні дані щодо їх особистісних якостей, індивідуально-психологічних характеристик, міжособистісних стосунків в межах мікросоціуму, особливостей сім'ї, соціальної ситуації розвитку особистості тощо. Із урахуванням таких даних соціальний працівник/соціальний педагог зможе проаналізувати ситуацію та розробити оптимальні шляхи соціальної допомоги і підтримки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різним аспектам професійної підготовки соціальних працівників присвятили свої праці зарубіжні вчені, зокрема: Г. Вільфінг (Австрія), М. Баркер, М. Доуел, С. Шардлоу (Велика Британія), Ф. Зайбель, Д. Герінг, К.-Х. Вільгельдорф (Німеччина), Ю. Змагальський, Є. Маринович-Гетка, О. Камінський, А. Пілкова, С. Ціранська (Польща), В. Бочарова, Ю. Василькова, Ю. Галагузова, З. Гилязова, І. Зимня, Ю. Льопіна, В. Сорочинська (Росія), Ч. Казетта, А. Мінакар, Дж. Раймонд, А. Кадушкін (США), І. Валліман (Швейцарія) та інші. Науковим підґрунтам для вдосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників і соціальних педагогів у системі вітчизняної університетської освіти виступають дослідження С. Архипової, О. Безпалько, І. Богданової, Р. Вайноли, І. Звєревої, І. Іванової, А. Капської, Л. Міщик, І. Миговича, В. Поліщук, А. Рижанової, Т. Семигіної, С. Харченка, Н. Чернухи та ін.; теоретичні аспекти і специфіку практичної підготовки обґрунтовано у дослідженнях Л. Ваховського, Т. Веретенко, О. Карпенко, І. Ковчиної, Г. Лактіонової, Ж. Петрочко, В. Сидорова, І. Трубавіної, З. Фалинської, Р. Чубука та ін.; особливості підготовки до виконання певних професійних функцій висвітлені у роботах Г. Локаревої, Д. Пащенко, А. Первушиної, О. Пожидаєвої, В. Сидорова та ін., досвід професійної підготовки соціальних працівників у Європейських країнах вивчали О. Бартosh-Пічкар, Н. Гайдук, Н. Горішна, С. Когут, Г. Лещук, Т. Логвиненко, В. Поліщук, Ю. Поліщук, О. Пришляк та ін., але проблема підготовки майбутніх соціальних працівників/соціальних педагогів до здійснення діагностичної роботи в умовах ВНЗ у цих наукових доробках не знайшли достатнього відображення.

Мета статті – обґрунтувати актуальність професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до здійснення діагностичної роботи та охарактеризувати окремі аспекти її змісту в умовах вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Пріоритет професійної компетентності у будь-якій діяльності сьогодні не викликає сумніву. Підтвердження цього є Закон України «Про вищу освіту» (2014), в якому провідною метою навчання у вищому навчальному закладі є формування компетентностей – динамічної комбінації знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначають здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність [1]. Тому освітні програми підготовки майбутніх фахівців мають забезпечувати формування компетентностей як у процесі навчання, так і слугувати інтегративною характеристикою такої підготовки.

Аналіз сучасних наукових досліджень засвідчує, що поняття «компетентність» має складний інтегративний зміст і розуміється:

- як спеціальна здатність, необхідна для виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі, що включає вузькоспеціальні знання, навички, способи мислення і розуміння відповідальності за свої дії (Дж. Равен);
- як міру включення людини у діяльність, при цьому знання розглядаються не як набір відомостей, а як засіб мисленневого перетворення ситуації (Б. Ельконін);
- як сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються по відношенню до певного кола предметів і процесів та необхідних, щоб якісно і продуктивно діяти по відношенню до них (А. Хуторський);
- як рівень досягнень індивіда у сфері певної компетенції, галузі діяльності, яка має значення для ефективної роботи закладу, організації, підприємства, тощо загалом, де індивід має виявити певні знання, уміння, поведінкові навички, здібності й професійно важливі якості (І.Зверєва) [3; с. 57].

Відповідно професійна компетентність в узагальненому вигляді теж виступає інтегративною характеристикою фахівця, яка об'єднує знання, уміння, навички, досвід, якості і властивості особистості, її цінності, готовність і здатність реалізовувати коло повноважень, що визначають її відповідальність у виконанні певних завдань і тим самим слугують необхідною умовою для успішної професійної діяльності у тій чи іншій сфері. Динамізм розвитку сучасного суспільства обумовлює те, що професійна діяльність сьогоднішнього майбутнього спеціаліста не визначена на весь період його трудової діяльності, а навпаки, передбачає необхідність безперервної освіти, готовність до постійного підвищення своєї професійної компетентності. Здатність адаптуватися до мінливих умов і соціальних викликів особливо актуальна для майбутнього спеціаліста соціальної сфери. Тому у процесі професійної підготовки соціальних педагогів/соціальних працівників необхідно формувати систему науково-практичних знань і умінь, сприяти розвитку певних особистісних якостей і ціннісних орієнтацій випускників, які дозволили б їм у майбутньому вирішувати нові професійні завдання. Професійна компетентність саме і є характеристикою такої підготовки соціального працівника/соціального педагога, яка визначає здатність вирішувати професійні завдання, а також проблеми, що виникають у реальних ситуаціях його діяльності з використанням знань і професійного досвіду.

Слід зазначити, що професійна компетентність соціального працівника/соціального педагога забезпечується сформованістю загальних і спеціальних (фахових) компетентностей, де спеціальні компетентності залежать від предметної області та визначають профіль освітньої програми і кваліфікацію випускника. Однією з таких фахових компетентностей працівників соціальної сфери згідно аналізу наукових досліджень (О. Безпалько, Т. Веретенко, О. Карпенко, Ю. Рашкевич та ін.) є діагностична компетентність. На думку Т. Веретенко, зміст даної компетентності полягає в умінні оцінити критичні стани і ризики, які можуть виникати у клієнтів, і надавати відповідну допомогу; визначати й оцінювати актуальні соціальні проблеми, прогнозувати наступні зміни та впливи на соціальні об'єкти,

визначати шляхи подолання проблем; організовувати й координувати партнерство та взаємодію з іншими соціальними інституціями, громадськими організаціями, залучати їх для проведення оцінки потреб особи та сім'ї; готовність здійснювати моніторинг та оцінку окремих втручань і програм; уміння готувати рекомендації для прийняття управлінських рішень і соціального проектування в умовах, коли дослідницьке завдання важко піддається формалізації [1; с. 269-270].

Виходячи з аналізу наукових джерел з проблем компетентностей соціального працівника О. Безпалько визначила та охарактеризувала у складі фахових компетентностей майбутнього фахівця володіння методикою соціологічного дослідження та методами статистики. Зміст даного складника, на її думку, полягає в оперуванні основними методами та техніками соціологічних досліджень, методами статистики; розумінні суспільних пріоритетів, соціальних процесів та соціальних відносин; здатності до проектування соціологічних досліджень, аналізу та інтерпретації їх результатів, використання у практичній діяльності [4; с. 9].

У зв'язку з цим майбутнім фахівцям соціальної сфери важливо засвоїти теоретичні знання щодо організації та проведення соціальних досліджень, діагностичних, прогностичних та моделюючих процедур соціальних проблем для здійснення базових професійних функцій, у першу чергу, діагностичної, з метою надання ефективної професійної допомоги різним категоріям клієнтів (ефективного здійснення професійних функцій). Підґрунтям для такого висновку також є процесуальний підхід до характеристики професійної діяльності соціального працівника (І. Лавріненко, І. Мещанкіна, В. Сидоров), який дозволяє виокремити виконувані ним функції як частини процесу професійної взаємодії фахівця з клієнтом, адекватного парадигмі «визначення проблеми – розробка плану – реалізація намірів – оцінка результату» (за С. Шардлоу) [5]. У цій парадигмі діагностична функція реалізується через першу, другу і четверту ланки, що доводить пріоритетність даної функції у системі практичної соціальної роботи, а отже – і необхідність забезпечення відповідної складової професійної компетентності спеціалістів у процесі професійної підготовки.

Аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових праць, присвячених сутності діагностичної функції працівників соціальної сфери, свідчить про досить широкий спектр її змістового наповнення. Так, В.Поліщук зазначає, що діагностична функція «охоплює вивчення, аналіз та оцінку життєвого поля клієнтів (індивідів, сімей, груп, спільнот); особливостей і проблематику їх соціального функціонування; ступінь вмотивованості клієнта на співпрацю із соціальним працівником, а також моніторинг процесу співпраці та оцінку результатів досягнутих у процесі соціальної роботи» [3; с. 203]. За О. Безпалько діагностична функція «покликана виявляти окремі соціальні аномалії в окремому мікро соціумі; конкретизувати проблему клієнта та виявляти індивідуальні і специфічні особливості особистості чи певної групи» [6; с. 64-65].

П. Павленок, О. Холостова та інші, стверджують, що у процесі реалізації діагностичної функції соціальний працівник «...вивчає особливості сім'ї, групи людей, особистості, ступінь і спрямованість на них мікросередовища і становить соціальний діагноз» [7, с. 322; 8, с. 264]. Х.Нортен і М.Сіпорін розглядають діагностичну функцію як «...диференційоване, індивідуалізоване та точне визначення проблем, людей і умов, а також їх взаємозв'язків, необхідне як нормальна основа для диференційованої допомоги» [9, с. 286]. За В. Сидоровим діагностична функція включає «...вивчення, аналіз і оцінку життєвих полів клієнтів (індивідів, сімей, груп, спільнот); особливостей і проблематику їх соціального функціонування (демографічні характеристики стадії життевого циклу, стресові фактори, рольовий репертуар, ресурсне забезпечення, основні конфлікти тощо); ступінь вмотивованості клієнта на співпрацю із соціальним працівником, а також моніторинг процесу співпраці» [10, с. 146].

До особливостей характеристики діагностичної функції дослідники відносять: дана функція включає також і оцінку результатів, досягнутих у процесі соціальної роботи; у визначенні сутності проблеми конкретного клієнта та відповідного плану допомоги, необхідно враховувати неповторність індивіда і його проблеми, що безпосередньо пов'язано з вибором відповідних методів і технологій вивчення його можливих потреб і проблем; експертна оцінка уточнюється у процесі взаємодії соціального працівника та клієнта; обсяг і характер інформації, якою має володіти соціальний працівник, щоб грамотно надати допомогу клієнту, можуть бути дуже різними, як і спосіб її здобуття, а також залежить від специфіки соціальної допомоги і теоретичної орієнтації її носія; сучасним соціальним працівникам слід враховувати, що їх клієнти самі здатні розпізнавати свою проблему, їм потрібно допомогти лише сформулювати її [3, с. 203].

Механізмом реалізації діагностичної функції виступає соціальна діагностика, яка розглядається нами у чотирьох аспектах: 1) як спосіб отримання ґрунтовної інформації про об'єкт дослідження або соціальний процес у всій його складності та багатоаспектності; 2) як базова технологія соціальної роботи; 3) як найважливіший компонент соціальної технології (мета – діагноз – прогноз – програма – впровадження – аналіз); 4) як напрям професійної діяльності соціального педагога/соціального працівника.

Фактично будь-який вид соціальної роботи починається з діагностики, в основі якої лежить проблема аналізу й узагальнення факторів, що її характеризують. Сутність соціальної діагностики полягає у точному визначенні причинно-наслідкових зв'язків, породженого умовами життя клієнтів, соціального обслуговування, що потребує збору інформації про клієнтів, умови їх життєдіяльності, а також її аналіз з метою розробки програми соціальної допомоги. Соціальна діагностика здійснюється на рівні суспільства з метою виявлення загальних тенденцій розвитку у різних сферах життя (економічній, соціальній, політичній, духовній); на рівні соціальної групи або територіальної громади; на особистісному рівні.

Мета соціальної діагностики – встановлення достовірної інформації про стан об'єкта і оточуючого середовища, прогнозування його можливих змін і впливу на інші соціальні об'єкти, а також вироблення рекомендацій для прийняття організаційних рішень, соціального проектування дій, надання соціальної допомоги. Завдання соціальної діагностики: виявлення специфічних соціальних якостей, особливостей розвитку і поведінки клієнта (групи), визначення рівня розвиненості різних властивостей, їх вираз у кількісних і якісних показниках; опис процедури діагностики особливостей клієнта; ранжування специфічних властивостей клієнта. Результатом соціальної діагностики є опис об'єкта в системі показників. Необхідною умовою ефективного здійснення соціальної діагностики є наявність норм, нормативів, орієнтирів сфери життєдіяльності, яка діагностується.

Соціальна діагностика як технологічний процес містить у собі принципи, етапи здійснення, методи дослідження соціальних об'єктів, процесів і явищ. Зокрема, при здійсненні соціальної діагностики необхідно дотримуватися соціально-етичних принципів діагностики: конфіденційності (нерозголошення результатів діагностики без персонального дозволу на це особи, яка є об'єктом дослідження); наукової обґрунтованості (результати аналізу повинні бути валідними (достовірними) і надійними); незавдання шкоди (діагностичні результати не повинні наносити шкоди людині, яку досліджували); об'єктивності (висновки дослідження повинні робитися на основі науково обґрунтованих об'єктивних даних і не залежати від впливу зовнішніх і внутрішніх факторів з боку тих, хто проводить дослідження або користується його результатами); ефективності (не слід пропонувати клієнту такі рекомендації, які за результатами діагностики не мають для нього користі, можуть привести до небажаних або непередбачуваних наслідків); верифікації соціальної інформації (встановлення її достовірності, можливості перевірки за допомогою інших процедур чи інших джерел

даних); системності (врахування того, що соціальні проблеми є полікаузальними, тобто їх зародження і розвиток визначається не однією причиною, а декількома, часто навіть системою причин); клієнтоцентризму (розгляд всіх сторін соціальної дійсності, всіх зв'язків і опосередкувань соціальної ситуації з точки зору інтересів і прав індивідуально чи групового клієнта).

Систему методів соціальної діагностики умовно можна поділити на дві основні групи: методи проведення діагностичного дослідження (анкетування, спостереження, бесіда, аналіз документів, біографічний метод, опитування, інтерв'ю, тестування, контент-аналіз, моніторинг, порівняльний аналіз та ін.) і методи аналізу діагностичної інформації (класифікація, кореляція, соціометрія, ранжування, експертні методи та ін.).

Вимоги до методів соціальної діагностики: валідність, надійність, однозначність, точність; обраний метод має бути найпростішим з усіх можливих і найменш трудомістким з тих, що дають можливість одержати бажаний результат; метод повинен бути доступний не тільки для фахівця, а і для клієнта при мінімумі фізичних і психічних зусиль, необхідних для його використання; технологія застосування методів (інструкція) повинна бути чіткою і зрозумілою, налаштовувати клієнта на довірливе ставлення до соціального працівника, на співробітництво.

Технологія проведення соціальної діагностики включає такі етапи та особливості їх змістового наповнення: 1) початковий (поява соціальної проблеми й аналіз первинної інформації, яку фахівець отримує при першому знайомстві і яка є важливою для прийняття рішення про необхідність діагностики об'єкта; виокремлення ситуацій для діагностування, параметрів ситуації; визначення об'єкта, предмета, завдань діагностики й того, як її варто забезпечити(способ діагностики)); 2) підготовка до діагностичної роботи (вибір діагностичних методів, критеріїв і показників); 3) власне діагностика (реалізація методів і методик діагностики, збір (вимір) і аналіз даних про соціальну ситуацію); 4) комплексний аналіз результатів діагностики (фахівець ранжує наявні проблеми клієнта, виділяючи головну, від якої залежить розв'язання всіх інших для максимально об'єктивних висновків про сутність і причини життєвих труднощів клієнта); 5) діагностичний висновок (формулювання й оформлення соціального діагнозу, де чітко позначений і названий перелік проблем конкретного суб'єкта в їхньому взаємозв'язку, взаємозалежності й ієархії). Діагностичний висновок не може вважатися остаточним, поки фахівець працює з клієнтом. Цілком можливо, що у процесі їхньої взаємодії виявляться факти, які змусять скорегувати зроблений висновок. Розв'язання будь-якої проблеми може актуалізувати інші проблеми, які вважалися несуттєвими при вирішенні проблеми, що спочатку здавалася найбільш актуальною. Тому соціальна діагностика як контроль за станом ситуації клієнта й відстеження змін у ній здійснюється протягом всієї діяльності з надання допомоги конкретному клієнту.

Вищезазначене дозволяє стверджувати, що соціальна діагностика у галузі соціальних відносин і процесів є надзвичайно важливою діяльністю фахівця та потребує високої кваліфікації для її проведення. Тому у зміст професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя включаємо навчальні дисципліни, які допомагають студентам оволодіти як конкретним інструментарієм вивчення та вирішення соціальних проблем на індивідуальному рівні, рівні соціальної групи та суспільному рівні, так і розвивають теоретичне мислення, що забезпечує системність і комплексність «бачення» проблемних ситуацій та ефективне прогнозування їх вирішення. Такими навчальними дисциплінами є: «Методологія та організація соціальних (соціально-педагогічних) досліджень», «Основи соціальних (соціально-педагогічних) досліджень», «Технології соціальної роботи», «Гендерні дослідження». Такий підхід дозволяє сформувати у майбутніх фахівців як цілісне бачення проблематики соціальної сфери, так і вміння та навички визначення об'єкту, предмету, мети, завдань, оволодіння технологією соціальної діагностики та вибору оптимальних методів дослідження окремої особистості, мікро груп, соціальних процесів і явищ, з

метою усунення певних недоліків у межах здійснення соціальної роботи з різними категоріями клієнтів, тобто розвинуту діагностичну компетентність спеціаліста.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, засвоєння сутності соціальної діагностики у змісті навчальних дисциплін професійної підготовки сприятиме як осмисленню майбутніми фахівцями соціальної сфери теоретичних положень щодо отримання інформації про об'єкт дослідження, її аналізу та розробки програми соціальної допомоги і підтримки різних категорій клієнтів, так і формуванню практичних умінь і навичок діагностування соціальної ситуації клієнта, соціальних патологій і проблем, що відповідає діагностичній компетентності майбутнього спеціаліста. Розвиток діагностичної компетентності майбутніх фахівців сприяє формуванню професійної компетентності сучасного спеціаліста в цілому і ґрунтуються на професійних функціях, серед яких у контексті нашого дослідження першочерговою є діагностична. Тому належна професійна підготовка фахівців соціальної сфери до проведення діагностичної роботи забезпечить вирішення суспільних викликів на більш високому рівні і сприятиме якісному наданню соціальних послуг. Подальшого дослідження вимагають технології підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до означеної діяльності.

Список використаної літератури

1. Веретенко Т. Г. Сучасні підходи до якісної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери / Т. Г. Веретенко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук.журнал / голов.ред. А.А.С布鲁ева. – Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. - № 8 (52). – С. 265-373
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2015 № 1556-VII [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>
3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. проф. І.Д.Зверєвої. – Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. – с. 42-44.
4. Безпалько О. В. Компетентності соціального працівника як базис побудови освітньої програми / Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія (738). – Чернівці: Рута, 2015. – С. 8-15
5. Шардлоу С. Навыки социальной работы. – Амстердам. – Киев. – 1996. -190 с.
6. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч.посіб. / О. В. Безпалько. – Київ: Центр учебової літератури, 2009. – 280 с.
7. Основы социальной работы: учебник / Отв. ред. П.Д. Павленок. – М.: Инфра. – 1998. – 368 с.
8. Теория социальной работы: ученик / Под. ред.. Е.И. Холостовой. – М.: Юрист. – 1997. – 334 с.
9. Энциклопедия социальной работы: в 3 т.: пер. с англ. / Отв. ред. В. В. Негодин. – М.: Центр общечеловеческих ценностей. – 1994. – т. 3. – 498 с.
10. Сидоров В.Н. Деятельность социального работника: ролевой подход / В. Н. Сидоров. – Винница: «Глобус – экспресс». – 2006. – 480 с.

References

1. Veretenko, T. H. (2015). In A.A. Sbruieva (Ed.) Suchasni pidkhody do yakisnoi pidhotovky maibutnikh pratsivnykiv sotsialnoi sfery. (Current approaches to qualitative training of future social workers). *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii* (Pedagogical sciences: theory, history, innovative techniques). Sumy: Sumy State Pedagogical University named after Makarenko, 8(52), 265-373 (in Ukr.).
2. Verkhovna Rada of Ukraine (2014). About Higher Education (Law of Ukraine). Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page> (in Ukr.).
3. In I. D. Zvierieva (Ed.). (2012). *Entsyklopedia dlja fakhivtsiv sotsialnoi sfery*. (Encyclopedia for Social Workers.) Kyiv, Simferopol: Universum, 42-44. (in Ukr.).
4. Bezpalko, O. V. (2015). Kompetentnosti sotsialnoho pratsivnya yak bazys pobudovy osvitnoi prohramy. (Competence of social worker as the basis for writing educational curriculum). *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Pedahohika ta psykholohiia* (Scientific Herald of Chernivtsi University. Pedagogy and Psychology). Chernivtsi: Ruta, 8-15. (in Ukr.).
5. Shardlow, S. (1996). *Skills in social work*. Amsterdam. Kyiv (in Russ.).
6. Bezpalko, O. V. (2009). *Social pedagogy: diagrams, tables, comments*. Kyiv: Center of educational literature (in Ukr.).
7. Pavlenok, P. D. et al. (1998). *Fundamentals of social work*. In P. D. Pavlenok (Ed.). Moscow: Infra (in Russ.).
8. Kholostova, E. I. et al. (1997). *Theory of social work*. In E. I. Kholostova (Ed.). Moscow: Lawyer (in Russ.).

-
9. Encyclopedia of social work. (1994). In V. V. Negodin (Ed.). Moscow: Human values centre (in Russ.).
 10. Sidorov, V. N. (2006). Social worker's activities: role approach. Vinnitsa: Globe-express (in Russ.).

Kononchuk Antonina

PhD, associate professor, doctoral candidate, Subdepartment of Social Work, Chernihiv Taras Shevchenko State Pedagogical University, Ukraine

FUTURE SOCIAL WORKERS' TRAINING FOR DIAGNOSIS ACTIVITIES

Abstract. Introduction. The article reveals the social importance and urgent need for training qualified social workers in higher education. The whole educational process in higher educational institutions should be focused on the formation and development of professional competence among future professionals. The training should bring together the knowledge, abilities, skills, experience, qualities and traits of an individual, his/her values, willingness and ability to perform the duties, and this defines his/her responsibility in carrying out certain tasks and thus is a prerequisite for successful professional activity in the social sphere.

Purpose of the author indicates the role and content of diagnostic competence as a part of future social workers' professional competence: the ability to diagnose and evaluate clients' (individuals', families', groups', communities') conditions and risks in their lives using methods and technologies of social research and to provide appropriate assistance.

Results. The interrelation of professionals' diagnostic competence and successful implementation of employees' diagnostic functions in social activities is determined. The dependence of the diagnostic professional competence on a certain subject area, educational program specialization and graduate's qualification is emphasized.

Originality. Certain content aspects of social workers'/ social pedagogues' training to implement diagnostic work are characterized. It is determined that social diagnosis is the mechanism of diagnostic function implementation. The essence, purpose, objectives, methods and technology for social diagnosis are revealed. The author introduces the possibilities for professional training of future social workers in higher educational establishments at Fundamentals of Social Studies, Technologies of Social Work, Methodology and Management of Social Research. It is proved that successful implementation of diagnostic work requires special training.

Conclusion. In today's extremely difficult socio-economic settings when new social issues appear and old ones aggravate, the situation requires skilled professional solution at all social levels. Therefore, training of qualified specialists in social sphere is a top priority for a contemporary higher educational establishment.

Keywords: professional training; professional competence; diagnostic competence; diagnostic function; social diagnosis.

Одержано редакцію 13.03.2017 р.
Прийнято до публікації 15.03.2017 р.

UDK 373.3/5.018.3.011.3

Lesyk A. S.,

Master of Pedagogical Science, Senior lecturer of the chair of pedagogika of Berdyansk State Pedagogical University, Ukraine

THE ESSENTIAL CHARACTERISTICS OF THE CONCEPT "COMMUNICATIVE COMPETENCE"

Abstract. Different approaches to the definition of "communicative competence" are analyzed in the article. Levels of personality's competency upper and lower are defined. Classification of the main lists of key competencies classification, which were divided into three main blocks, is characterized. The authors' view of the problem considering age characteristics of primary school children is presented.